

Sygn. akt III CSK 29/14

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 grudnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jan Górski

SSN Irena Gromska-Szuster

w sprawie z powództwa Instytutu [...] Polskiej

Akademii Nauk w K.

przeciwko N. G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 16 grudnia 2014 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 30 października 2013 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 2 grudnia 2011 r. Sąd Okręgowy w K. zasądził od N. G. na rzecz Instytutu [...] Polskiej Akademii Nauk w K. kwotę 69.550,79 zł z ustawowymi odsetkami od kwot wskazanych w sentencji wyroku; umorzył postępowanie w pozostałej części i orzekł o kosztach procesu. Sąd Okręgowy ustalił, że strony łączyła umowa najmu lokali użytkowych położonych w K. przy ul. S. 9, zawarta w dniu 28 grudnia 2007 r. Pozwany nie spełniał w umówionym terminie świadczeń wynikających z tej umowy, wobec czego powód umowę wypowiedział. Pozwany nie wydał zajmowanych pomieszczeń i nie uiszczał na rzecz powoda należności z tytułu zajmowania lokalu. Władanie lokalami bez tytułu prawnego w ocenie Sądu Okręgowego uprawniało powoda do domagania się od pozwanego, pozostającego od chwili wypowiedzenia umowy w złej wierze, zapłaty wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z lokali, na podstawie art. 224-226 k.c. w związku z art. 230 k.c. Wysokość tego wynagrodzenia odpowiada wysokości czynszu jaki otrzymałby właściciel lokalu gdyby wynajął lokal, a zatem, w okolicznościach sprawy, wysokości dotychczasowego czynszu. Uwzględniając wysokość tego czynszu oraz należność za media za okres od lipca do listopada 2010 r., Sąd Okręgowy zasądził na rzecz powoda dochodzoną ostatecznie kwotę 69.550,79 zł, z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dat wezwań do zapłaty.

Rozpoznając sprawę na skutek apelacji pozwanego i uznając ją za częściowo uzasadnioną, Sąd Apelacyjny, wyrokiem z dnia 3 lipca 2012 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 1.433,55 zł z ustawowymi odsetkami, oddalił powództwo i apelację w pozostałych częściach i orzekł o kosztach procesu w obu instancjach. Sąd Apelacyjny wskazał na wadliwość przyjętej przez Sąd pierwszej instancji podstawy prawnej dochodzonego roszczenia o zapłatę. Rozważając możliwe podstawy prawnomaterialne tego roszczenia, Sąd wskazał na art. 471 k.c., zwrócił jednak uwagę, że powód nie powoływał się na uszczerbek w postaci straty lub nieosiągniętych korzyści z powodu nieoddania mu przez pozwanego, po ustaniu umowy, przedmiotu najmu, zatem taka szkoda nie została przez niego w toku postępowania wykazana. Nie znalazł też Sąd podstaw do uwzględniania

powództwa na podstawie art. 405 k.c. W ocenie Sądu powództwo było natomiast uzasadnione w zakresie dochodzonych należności za wywóz śmieci za okres siedmiu miesięcy w łącznej kwocie 1.096,55 zł oraz w zakresie kwoty 482 zł stanowiącej skapitalizowane odsetki za opóźnienie w zapłacie kwot 2.245 zł i 21.373,49 zł, stąd też ostatecznie zasądzeniu podlegała kwota 1.433,55 zł.

Wyrokiem z dnia 18 kwietnia 2013 r., Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w części oddalającej powództwo i orzekającej o kosztach procesu (pkt 1.) oraz w części orzekającej o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 3) i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego. Za nietrafne uznał rozważania Sądu podejmujące próbę usytuowania żądania w płaszczyźnie wzbogacenia pozwanego i zubożenia powoda tylko już z tej przyczyny, że niewątpliwie miało miejsce naruszenie obowiązku kontraktowego. Za uzasadnione uznał zarzuty procesowe skargi kasacyjnej, co czyniło uzasadnionym także zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 471 k.c. w związku z art. 675 § 1 k.c., przez jego niezastosowanie. Sąd Najwyższy zakwestionował stanowisko o niewykazaniu szkody przez powoda.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, wyrokiem z dnia 30 października 2013 r., Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że oddalił powództwo ponad kwoty wymienione w punkcie 1 wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 3 lipca 2012 r., wraz z odsetkami oraz w punkcie III w ten sposób, że w miejsce kwoty 9 021 zł zasądził kwotę 3 645 zł oraz zniósł między stronami koszty postępowania apelacyjnego i kasacyjnego. Wskazał, że powód domagał się wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości, czyli roszczenia uzupełniającego przysługującego właścicielowi rzeczy. Powództwo o te roszczenia należało oddalić, albowiem powód nie był właścicielem nieruchomości. Jest nim Polska Akademia Nauk. Twierdzenia powoda o poniesieniu szkody i bezpodstawnym wzbogaceniu pozwanego wobec powoda pojawiły się dopiero w odpowiedzi na apelację pozwanego. Oparcie powództwa na tych faktach było niedopuszczalne z uwagi na treść art. 479¹² § 1 k.p.c. i art. 383 k.p.c. Takiej ocenie nie sprzeciwiała się wykładnia prawa, której dokonał Sąd Najwyższy w wyroku uchylającym sprawę do ponownego rozpoznania.

Skarga kasacyjna powoda została oparta na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c. W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania skarżący zarzucił obrazę art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c., art. 385 k.p.c., art. 386 § 1 k.p.c., art. 383 k.p.c., art. 187 § 1 k.p.c. oraz art. 398²⁰ k.p.c., a w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego obrazę art. 471 w zw. z art. 675 § 1 k.c. W oparciu o te zarzuty wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o jego zmianę i oddalenie apelacji pozwanego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania strona powodowa kwestionowała ocenę Sądu Apelacyjnego, że przedmiotem pozwu nie było roszczenie odszkodowawcze. Wymagało to w pierwszym rzędzie zbadania treści pozwu. Nie ulega wątpliwości, że strona powodowa w uzasadnieniu pozwu wskazała wyraźnie, że wypowiedziała umowę najmu bez zachowania terminów wypowiedzenia i pozwany zajmuje wynajmowane wcześniej pomieszczenia bez tytułu prawnego. W tej sytuacji strona powodowa nalicza pozwanemu wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości w takiej samej wysokości, w jakiej pozwany opłacał czynsz najmu przed wypowiedzeniem umowy. Strona powodowa wskazała także, że w innych procesach dochodziła już od pozwanego wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z wynajmowanych mu wcześniej pomieszczeń, a ponieważ pozwany uchyla się nadal od płatności za bezumowne korzystanie z nieruchomości strona powodowa domaga się w ramach nowego powództwa takiego wynagrodzenia za kolejne trzy miesiące, tj. za okres od grudnia 2010 r. do lutego 2011 r. Na tej podstawie Sąd Okręgowy zakwalifikował roszczenie strony powodowej jako żądanie zasądzenia wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwanego z nieruchomości lokalowych, które wcześniej wynajmował. Roszczenie to uznał za uzasadnione na podstawie art. 224-226 k.c. Wymaga także podkreślenia, że strona powodowa w pozwie nie twierdziła, że na skutek działania pozwanego doznała szkody. Sąd Apelacyjny wskazał zasadnie, że strona powodowa po raz pierwszy podniosła, że poniosła szkodę oraz że pozwany pozostaje bezpodstawnie wzbogacony jej kosztem w odpowiedzi na apelację pozwanego. Trafna była ocena Sądu Apelacyjnego, że na tym etapie

postępowania zmiana żądania pozwu nie była dopuszczalna zarówno z uwagi na treść art. 383 k.p.c., jak i ograniczenie wynikające z obowiązującego wówczas art. 479¹⁴ § 2 k.p.c.

Uwzględniając treść pozwu i czynności procesowych dokonanych przez stronę powodową w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji, należy podzielić także stanowisko Sądu Apelacyjnego, że do zakończenia tego etapu postępowania strona powodowa nie domagała się zasądzenia dochodzonej przez nią kwoty tytułem odszkodowania. Strona powodowa w skardze kasacyjnej bezzasadnie zarzuciła, że nie sprzeciwiało się to potrzebie rozpoznania takiego żądania, skoro w pozwie wskazała jedynie wysokość dochodzonej kwoty i podstawę faktyczną żądania. Jak już wyżej wskazano, strona powodowa w pozwie wskazała także wyraźnie, że domaga się wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwanego z wynajmowanych mu wcześniej pomieszczeń. Konstrukcja takiego roszczenia różni się wyraźnie od roszczenia odszkodowawczego, chociaż każde z nich jest roszczeniem pieniężnym, a wysokość odszkodowania i wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z rzeczy może być zbliżona. Są to jednak roszczenia wynikające z odrębnych reżimów odpowiedzialności, oparte na innych zasadach i w związku z tym w świetle art. 187 § 1 k.p.c. powinnością powoda było odpowiednie sprecyzowanie na jakiej podstawie ma być oparta odpowiedzialność pozwanego. Treść pozwu wskazywała na dochodzenie przez stronę powodową roszczenia opartego o przepisy prawa rzeczowego, czego potwierdzeniem była ocena dokonana przez Sąd pierwszej instancji, wyrażona poprzez wskazanie podstawy uwzględnienia powództwa. Z kolei Sąd Apelacyjny przy pierwszym rozpoznaniu apelacji odniósł się do oceny zasadności roszczenia w ramach odpowiedzialności odszkodowawczej z uwagi na stanowisko strony powodowej przedstawione w odpowiedzi na apelację. Po dokonaniu oceny, że strona powodowa nie będąc właścicielem rzeczy nie była legitymowana do dochodzenia wynagrodzenia za jej bezumowne korzystanie, stwierdził, iż strona powodowa mogła dochodzić odszkodowania na podstawie kontraktowej, jednakże nie wykazała, aby doznała szkody. Nie oznacza to, że w ocenie Sądu Apelacyjnego roszczenie odszkodowawcze zostało zgłoszone w pozwie. Podobnie należy ocenić stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy

w uzasadnieniu wyroku z dnia 18 kwietnia 2013 r., w którym Sąd Najwyższy przywołując stanowisko Sądu Apelacyjnego o możliwości skutecznego oparcia roszczenia pieniężnego strony powodowej na podstawie przepisów o odpowiedzialności kontraktowej, zakwestionował ocenę Sądu Apelacyjnego o braku szkody. Przy ponownym rozpoznaniu apelacji Sąd drugiej instancji, z uwagi na brzmienie art. 398²⁰ k.p.c., był związany oceną Sądu Najwyższego, że w świetle dokonanych w sprawie ustaleń faktycznych strona powodowa mogła dochodzić odszkodowania i na skutek działań pozwanego doznała szkody. Wbrew twierdzeniu skarżącego Sąd Apelacyjny nie stwierdził, aby strona powodowa nie poniosła szkody. Przyjął jedynie zasadnie, że związanie w tym zakresie, wynikające z dokonanej przez Sąd Najwyższy wykładni prawa, nie wykluczało dokonania przez Sąd Apelacyjny oceny, jakie roszczenie faktycznie było przedmiotem żądania pozwu. Zarzut naruszenia art. 398.20 k.p.c. oraz pozostałe zarzuty wypełniające podstawę naruszenia przepisów postępowania były zatem niezasadne.

Przechodząc do oceny podstawy materialnoprawnej skargi kasacyjnej należy podkreślić, że Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 kwietnia 2013 r. stwierdził, że w procesie o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z rzeczy legitymacja czynna przysługuje jedynie właścicielowi rzeczy. Wobec prawidłowej oceny Sądu Apelacyjnego, że z takim żądaniem wystąpiła strona powodowa i nie dochodziła roszczenia odszkodowawczego, zarzut naruszenia art. 471 w zw. z art. 675 § 1 k.c. poprzez ich niezastosowanie był niezasadny.

Z tych względów skarga kasacyjna była pozbawiona uzasadnionych podstaw i podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.